

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2021: 49; 74–80 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2021.49.11061>

УДК [007+316.77]:616-036.21](477)

ВИСВІТЛЕННЯ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ В МЕДІА: АНАЛІЗ ПОГЛЯДІВ ГЕОРГІЯ ПОЧЕПЦОВА

Оксана Левантович

*Український Католицький Університет,
вул. Лларіона Свенціцького, 17, 79011, Львів, Україна
e-mail: okzana.levantovych@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4263-8542>*

У статті проаналізовано особливості висвітлення пандемії коронавірусу в українських засобах масової інформації, акценти, які ставлять медіа, а також те, як поглиблення онлайн, дистанціювання людей впливає на зростання впливу ЗМІ. Особливу увагу у статті зосереджено на поглядах відомого публіциста Георгія Почепцова, який не виключає, що коронавірус винайдений навмисно, з метою контролю за мільйонами людей в усьому світі.

Ключові слова: коронавірус, пандемія, віртуальна реальність, вплив медіа, масова свідомість.

Перманентно суспільства перебувають перед різнорідними та масштабними викликами: економічними, воєнними, суспільно-політичними, екологічними, епідеміологічними... І процеси, які відбуваються у контексті цих викликів, безпосередньо чи опосередковано стосуються практично кожної людини на планеті, впливають на її вибір, на професійне та особисте життя, адже саме люди є причиною цих процесів. Тобто відбувається безперервний колообіг: ми творимо процеси, а вони своєю чергою впливають на нас і фактично ставлять перед вищезазначеними викликами. Але є ще одна цікава річ з дещо іншої площини – це наше сприйняття цих подій, процесів, викликів, те, наскільки об'єктивно чи суб'єктивно ми розуміємо конкретну ситуацію і які зв'язки та закономірності будемо. І тут, звісно, не обійтися без засобів масової інформації, адже наше сприйняття тісно пов'язане із інформаційним впливом, який здійснюють на нас медіа. Тому закономірно, що медіа, які у час пост-інформаційного суспільства фактично мають безпрецедентний вплив на людство, формують уявлення/розуміння тих чи інших викликів.

Найцікавіше, що часто цей вплив не до кінця усвідомлюють самі ЗМІ, і тоді, коли ми вважаємо, що нам хочуть нав'язати певну шаблонну думку і навмисно не достатньо глибоко розкривають проблему, висвітлюють її однобоко, то насправді маємо справу не з теорією змови, а із звичайною некомпетентністю. Том Ніколс у книзі «Диванні експерти» наголошує: «Ми покладаємося на медіа, щоб вони нас інформували, відділяли факти від вигадок і подавали складні для розуміння поняття доступ-

но для людей, які не мають вдосталь часу та енергії, щоб стежити за всіма подіями у бурхливому світі. Утім, професійні журналісти стикаються з новими викликами в інформаційну епоху. Порівняно з тим, що відбувалося п'ятдесят років тому, зараз медіа мають майже необмежений ефір і кількість сторінок для новин, а споживачі чекають, що всі ці обсяги будуть миттєво заповнюватися та постійно оновлюватися. У цьому гіперконкурентному медіасередовищі редактори та продюсери вже не мають терпіння або ж просто не можуть собі дозволити таку розкіш – давати можливість журналістам розвивати власну фаховість і глибоко вивчати тему. Окрім того, немає жодних свідчень, що споживачі хочуть таких деталей¹. Втім, більшість впливів все-таки усвідомлені, адже чимраз менше існує незалежних медіа, які подають інформацію незаангажовано. Відтак ЗМІ перетворюються на свого роду творців масової свідомості, від яких великою мірою залежить те, як ми сприйматимемо дійсність.

Отож повернімося до викликів, які є частиною нашої з вами дійсності. У 2020 році наймасштабнішим та найнеочікуванішим, без сумніву, стала пандемія смертельного коронавірусу, яка з маленької китайської провінції Ухань поширилася практично на увесь світ і менше як за рік забрала життя понад одного мільйона людей. Зрозуміло, що цю тему одразу підхопили усі українські ЗМІ і ледь не щогодини публікували оновлені новини про поширення коронавірусу, кількість жертв, карантин, загрози, масштаби і наслідки. Але одночасно з перших днів запровадження карантину медіапростір почали захоплювати аналітичні матеріали, в яких експерти з різних сфер прогнозували те, яким буде світ після коронавірусу. Вони поділилися на два табори: одні заявляли, що відбулися незворотні зміни, які поглиблюватимуть перманентну економічну та суспільно-політичну кризу і цим самими підсилювали панічні настрої, а інші переконували, що будь-яка криза – це шанс для перезапуску, для нового старту, для росту. Аргументи і перших, і других цікаві, якщо ставитись до них критично, з огляду на ситуацію.

«Якими будуть контури нового світу після пандемії COVID-19? Як ми подивимося на цей світ після того, як нарешті подолаємо вірус? Чи можливе повне повернення людства зі самоізоляції? Які зі звичок, набутих за ці місяці, стануть постійними і незворотними? Яку частину свободи людство готове віддати заради подолання вірусу? І яку частину свободи готова віддати Україна?», – ось з яких питань починається один із матеріалів, присвячених темі коронавірусу, на сторінці інтернет-видання «Збруч»². Автор, Володимир Семків, подає погляди українських інтелектуалів Оксани Форостини, Євгена Глібовицького, Вахтанга Кебуладзе і Валерія Пекара, які ті висловили у ході дискусії «Свобода, довіра, безпека: Як пандемія змінить правила гри в Україні та світі?», організованій PEN-Україна.

«Загальний висновок експертів – Україна входить у комплексну багатовимірну кризу. Перспективи побороти кризу похмурі з огляду на некомпетентність влади. «Наша криза може бути глибшою, ніж у інших країнах, через те, що ми маємо справу з потрійною кризою: економічною, епідемічною і політичною», – тлумачить український підприємець і лектор Валерій Пекар. «Пандемія поглиблює політичну й еко-

¹ Ніколс, Т. (2019). Диванні експерти. Як необмежений доступ до інформації робить нас тупішими / пер. з англ. Євгенія Кузнєцова, Наш Формат, Київ, 237 с.

² Семків, В. (2020), «Covid-19 проти свободи», доступно за адресою: <https://zbruc.eu/node/97363> (дата перегляду 20 жовтня 2020)

номічну кризу, – погоджується філософ Вахтанг Кебуладзе. – Ми бачимо, що владні інституції безпорадні». Українська влада вирішила компенсувати некомпетентність суворістю проголошених заходів. Відтак запровадження карантину виявилось емоційною, а не раціональною реакцією, вважає публіцистка і видавчиня Оксана Форостина», – йдеться у матеріалі.

Валерій Пекар пропонує ще один важливий і нестандартний погляд в одному із своїх блогів «Світ після коронавірусу», в якому аналізує тренди, що будуть посилюватися у світі через пандемію. Його головною тезою є те, що, «нинішня системна криза не ламає трендів, які спостерігалися до її початку, а лише сильно їх прискорює». Серед таких трендів Валерій Пекар називає: глобалізацію, протекціонізм, електронні комунікації, живі комунікації, соціальну дистанцію, тотальне спостереження, жагу свободи, турботу про здоров'я, поширення релігії, цифровізацію, гнучку роботу, організаційну культуру, біотехнології, тривожність та посилення країн-гегемонів. З цього списку можна виокремити найважливіший пункт – глобалізацію, адже без світового масштабу годі говорити про настільки великий вплив вірусу. «Найбільший тренд останніх п'ятдесяти років набирає ще більшої сили. Події у невідомому місті на віддаленому континенті безпосередньо впливають на ваше життя (а також на вашу смерть). Вірус не знає кордонів. Тепер набагато більше людей зможуть показати на мапі невідомі їм раніше країни. І боротьба з вірусом відбувається по всьому світу: мережа вчених не знає кордонів, так само як і їхній мікроскопічний ворог. Після завершення кризи світ стане ще більш глобалізованим», – пояснює Пекар³.

Криза – можливість для росту. Цю тезу за допомогою медіа поширювали, як правило, бізнес-експерти, освітяни, представники громадського простору. Скажімо, на сторінках видання «Новое время» з початком пандемії та впровадженням карантину періодично публікують блоги фахівців з різних сфер, які розповідають про те, як можна використати можливості, котрі дає криза, і діляться порадами.

«Зараз ми нерідко спостерігаємо масу прикладів того, що вже знали інтуїтивно – завжди можна розвиватися і рухатися ще швидше. Чому криза – добра можливість зробити ривок вперед. Криза – добра нагода потренуватися у швидкості та гнучкості мислення. Багато хто бачить у ній загрозу, але декому вдається швидко згрупуватися і зробити фантастичний прорив», – наголошує відомий бізнес-мислитель сучасності Адріан Сливоцький⁴. Такі матеріали дуже важливі з погляду збереження балансу між панічними настроями, сухим фактажем та статистикою. Вони наче зменшують загальний рівень стресу у медіапросторі.

Отож закономірно, що експерти у медіа розкривають різні акценти у темі висвітлення пандемії, але дуже важливо зупинити погляд і на аналізі відомого публіциста, дослідника пропаганди Георгія Почепцова, який вбачає у коронавірусі певний інструмент впливу на мільйони людей. У статті «Коронавірус як інструмент управління масовою свідомістю» Георгій Почепцов наголошує, що коронавірус продемонстрував доволі успішну модель управління не лише однією країною, але одразу всім людством і усі країни почали виконувати усі вказані норми. «Так до цьо-

³ Пекар, В. (2020), «Світ після коронавірусу», доступно за адресою: <https://site.ua/valerii.pekar/26760/> (дата перегляду 10 жовтня 2020).

⁴ Сливоцький, А. (2020), «Три ключових правила для бізнесу під час кризи», доступно за адресою: <https://nv.ua/ukr/opinion/kriza-2020-yak-rozvivati-sviy-biznes-pid-chas-recesiji-ostanni-novini-50083309.html> (дата перегляду 9 жовтня 2020).

го часу працювали лише революції, коли нова владна еліта силою зброї змінювала країну. У випадку з коронавірусом також був важливим зовнішній параметр – страх. Страх і невизначеність автоматично несуть з собою фейки і конспірологію. Тільки в них міститься картина світу, адекватна масовій свідомості..., – каже Почепцов. – Коронавірус і його наслідки, як ми бачимо, активно змінюють правила поведінки. Перебування на карантині, соціальне дистанціювання, маска на обличчі змінила всі правила міжлюдської комунікації. І це не тільки фізична поведінка, але й дії людей в інформаційному і віртуальному просторі»⁵.

Усе це наштовхує на думку, що коронавірус може бути не випадковим явищем, а штучно спланованим. Вочевидь, ми так і не дізнаємось наскільки правдивим є це припущення, але на це Почепцов теж натякає у своїй книзі «Коронавірус. Як змінюється наша свідомість і майбутнє»: «Коронавірус, без сумніву, цікавий як експеримент над людством, до того ж, як показує розвиток подій, ми виявилися до нього не підготовленими і особливо слабким місцем виявився наш мозок»⁶.

Також Георгій Почепцов розвиває цю тему й у своєму блозі на «Дзеркало тижня», де у статті «Великий брат залишив нам одне право – жити в телевізорі» він зазначає, що коронавірус наче навмисне винайшли для того, щоб люди фактично «переселилися» в екранну дійсність і фактично були позбавлені живого спілкування: «Ми жили й живемо у світі, де над нами завжди сидить спостерігач. Спочатку це була велика мавпа, котра і сама вирішила стати людиною, і нас примусила. Потім були Великі Боги, всезнаючі і всевидячі, що дозволило унормувати поведінку великих масивів людей. Потім ним став Великий Телевізор, який своїми новинами і фільмами, ток-шоу й телесеріалами показував нам, як правильно поводитися. Вранці – йти на роботу, а ввечері дивитися олімпіаду. Вільного часу не було зовсім. Зате тепер його навалом, хоч консервуй і в банки закривай»⁷.

На перший погляд, ці думки публіциста видаються певною ескалацією паніки та пошуком всесвітньої змови, але, якщо навіть коронавірус не є штучно змодельований, це не заперечує той факт, що ми опинилися у абсолютно новій реальності, в якій віртуальне онлайнове життя лише поглиблюватиметься. Натив, до якого звертаються численні медіа – «світ вже не буде таким, як раніше» – хоч і звучить дещо маніпулятивно, але, по суті, підсумовує ті зміни, які уже відбулися. Також, знаючи, що дистанціювання та віртуальне життя поглиблюватиметься, не можна не зауважити, яка велика відповідальність в такому випадку лягає на ЗМІ і наскільки більшим є їхній потенційний вплив на людей.

«Що є зброєю XXI століття: отакі-от віруси в поєднанні з космосом інформаційних технологій. Навмисне чи ні, але цю «парочку» небувалої руйнівної сили, по суті, прямо зараз випробовують на нас, в режимі реального часу. Нині і надалі: щоб посяти паніку, яка знищує у світі все, достатньо буде «викинути» щось назовні з лабораторії, а Мережа зробить свою справу, поширивши світом інформацію, пере-

⁵ Почепцов, Г. (2020), «Коронавирус как инструмент управления массовым сознанием», доступно за адресою: <https://rezonans.kz/coronavirus-kak-instrument/> (дата перегляду 25 жовтня 2020)

⁶ Почепцов, Г. (2020), Коронавирус. Как меняется наше сознание и будущее, Фолио, Київ, 256 с.

⁷ Почепцов, Г. (2020), «Великий Брат залишив нам одне право — жити в телевізорі», доступно за адресою: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/velikiy-brat-zalishiv-nam-odne-pravo-zhiti-v-televizori-343680_.html (дата перегляду 25 жовтня 2020).

казану кожним з мільйонів панікерів у свій спосіб. Ця навала фактів перемішаних з фейками – та ще Бомба, порівняно з якою ядерна зброя стане просто неактуальною. Світом цілком можуть правити технології, використані заради агресії», – йдеться у статті «Життя після коронавірусу: світ вже не буде таким, як раніше» від «Укрінформ», у якій аналізують вплив пандемії на екологію, організацію праці і бізнесу, стандарти поведінки в суспільстві, а також бойкот масовості...⁸

Відтак медіа, які до того ж активно ведуть свої сторінки у соцмережах, фактично отримують можливість повного інформаційного впливу на людей, які своєю чергою ще більше заглибилися у віртуальні комунікації. Дмитро Кулеба у своїй книзі «Війна за реальність: як перемогти у світі фейків, правд і спільнот» написав дуже коротку, але за глибиною проблеми дуже філософську фразу: «Реальність людини складається з того, що комунікують їй і що комунікує вона»⁹. Отож наша з вами коронавірусна реальність – це те, що ми чуємо з різних джерел про вірус, і те, яку інформацію у різний спосіб самі поширюємо.

Пандемія рано чи пізно закінчиться, і тому, незалежно від того – штучно винайдений вірус чи не штучно, процеси, які уже запущено у всьому світі, не можуть згорнутися так, наче нічого і не було. Але думка Георгія Почепцова про можливу штучну природу вірусу, повинна робити нас більш пильними до того, яку інформацію ми поглинаємо з екранів телевізорів чи зі сторінок онлайн-видань, адже не виключено, що ця інформація може бути частиною великої гри, про яку нас не попередили.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Горбань, Ю. (2020), «Життя після коронавірусу: світ вже не буде таким, як раніше», доступно за адресою: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2891243-zitta-pisla-koronavirusu-svit-vze-ne-bude-takim-ak-ranise.html> (дата перегляду 19 жовтня 2020).
2. Кулеба, Д. (2019), Війна за реальність: як перемогти у світі фейків, правд і спільнот, Книголав, Київ, 381 с.
3. Ніколс, Т. (2019), Диванні експерти. Як необмежений доступ до інформації робить нас тупішими / пер. з англ. Євгенія Кузнецова, Наш Формат, Київ, 237 с.
4. Пекар, В. (2020), «Світ після коронавірусу», доступно за адресою: <https://site.ua/valerii.pekar/26760/> (дата перегляду 10 жовтня 2020).
5. Почепцов, Г. (2020), «Великий Брат залишив нам одне право — жити в телевізорі», доступно за адресою: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/velikiy-brat-zalishiv-nam-odne-pravo-zhiti-v-televizori-343680_.html (дата перегляду 25 жовтня 2020).
6. Почепцов, Г. (2020), «Коронавирус как инструментарий управления массовым сознанием», доступно за адресою: <https://rezonans.kz/coronavirus-kak-instrument/> (дата перегляду 25 жовтня 2020).
7. Почепцов, Г. (2020), Коронавирус. Как меняется наше сознание и будущее, Фолио, Київ, 256 с.

⁸ Горбань, Ю. (2020), «Життя після коронавірусу: світ вже не буде таким, як раніше», доступно за адресою: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2891243-zitta-pisla-koronavirusu-svit-vze-ne-bude-takim-ak-ranise.html> (дата перегляду 19 жовтня 2020).

⁹ Кулеба, Д. (2019). Війна за реальність: як перемогти у світі фейків, правд і спільнот, Книголав, Київ, 381 с.

8. Семків, В. (2020), «Covid-19 проти свободи», доступно за адресою: <https://zbruc.eu/node/97363> (дата перегляду 20 жовтня 2020).
9. Сливоцький, А. (2020), «Три ключових правила для бізнесу під час кризи», доступно за адресою: <https://nv.ua/ukr/opinion/kriza-2020-yak-rozvivati-sviy-biznes-pid-chas-recesiji-ostanni-novini-50083309.html> (дата перегляду 9 жовтня 2020).

REFERENCES

1. Ghorbanj, JU (2020), «Zhyttja pislja koronavirusu: svit vzhe ne bude takym, jak ranishe», available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2891243-zitta-pisla-koronavirusu-svit-vze-ne-bude-takim-ak-ranise.html> (accessed 19 Oct. 2020).
2. Kuleba, D. (2019), *Vijna za realnistj: jak peremoghty u sviti fejkiv, pravd i spiljnot*, Knygholav, Kyjiv, 381 c.
3. Nichols, T. (2019), *The Death of Expertise, Our format*, Kyiv, 237 p.
4. Pekar, V. (2020), «Svit pislja koronavirusu», available at: <https://site.ua/valerii.pekar/26760/> (accessed 10 Oct. 2020).
5. Pochepcov, GH. (2020), *Kak menjaetsja nashe soznanye y budushhee*, Folio, Kyjiv, 256 c.
6. Pochepcov, GH. (2020), «Koronavirus kak ynstrumentaryj upravlenyja massovym soznanyem», available at: <https://rezonans.kz/coronavirus-kak-instrument/> (accessed 25 Oct. 2020).
7. Pochepcov, GH. (2020), «Velykyj Brat zalyshyv nam odne pravo — zhyty v televizori», available at: <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/velikiy-brat-zalishiv-nam-odne-pravo-zhiti-v-televizori-343680.html> (accessed 25 Oct. 2020).
8. Semkiv, V. (2020), «Covid-19 proty svobody», available at: <https://zbruc.eu/node/97363> (accessed 20 Oct. 2020).
9. Slyvotsky, A. (2020), «Try ključovykh pravyla dlja biznesu pid chas kryzy», available at: <https://nv.ua/ukr/opinion/kriza-2020-yak-rozvivati-sviy-biznes-pid-chas-recesiji-ostanni-novini-50083309.html> (accessed 9 Oct. 2020).

COVID 19 MEDIA COVERAGE: AN ANALYSIS OF HEORHII POCHOPTSOV'S VIEW

Oksana Levantovych

Ukrainian Catholic University

I. Svientsitskoho Street, 17, Lviv, 79011, Ukraine

e-mail: oksana.levantovych@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4263-8542>

The article analyses the peculiarities of the coverage of the covid pandemic in the Ukrainian media, the emphasis placed by the media in news, and how the online mode of modern life and social distancing affects the growth of media influence.

Special attention is paid to the view of the famous publicist Heorhii Pocheptsov, who does not exclude the possibility that the coronavirus was invented intentionally to control millions of people around the world.

Permanently, the world faces numerous challenges of different scales: economic, military, socio-political, environmental, epidemiological ones.

In 2020, the largest and the most unexpected event, undoubtedly, was the deadly coronavirus pandemic, which spread from the small Chinese province of Wuhan to the whole world and already took more than one million people's lives in less than a year.

Thus, the media, that in the post-information society actually have an unprecedented impact on people, form a person's perception of such challenges. As a result, our understanding of the pandemic is directly related to the information we consume from the media.

In fact, from the very start of quarantine, the media space began to be captured by analytical materials in which experts from various fields tried to predict what the world would be like after the end of coronavirus.

These experts were of two types: some claimed that irreversible changes would deepen the permanent economic and socio-political crisis, and by claiming that they intensified panic, while others argued that any crisis is a chance to restart and grow.

The experts put different emphases covering the covid pandemic in the media, but it is important to pay attention to the analysis of the famous publicist, propaganda researcher – Heorhii Pocheptsov, who sees the coronavirus as a tool to influence millions of people.

The pandemic will end sooner or later, but no matter whether the virus was artificially invented or not, the processes that have already been launched around the world cannot stop as if nothing had happened. But Heorhii Pocheptsov's opinion about the possible artificial nature of the virus should make us more vigilant while consuming information from TVs or from the online media, as it is possible that this information might be a part of a great game that we were not warned about.

Keywords: Covid 19, pandemic, virtual reality, media influence, mass consciousness.